

دیپلوماتی به ریقه بهر!!!

دهما که ئەمریکا ل 1.07.2004ئ سەرۆهری ژ بوی حکومهتا ئێراقی زفراند دەستیشان کرنا جون تیگروپونتی John Negroponte وهک سەفیری ئەمریکا ل ئێراقی هاتیه زانین ئو ئەف ژێ که سایهتیهک ساده نائیته بهرچاف ژ بوی پوستا سەفیری ئەمریکا ل ئێراقی. د فأن 30 سالی ن داوی دا دبن سیبهر ئالایا ئەمریکا هندهک ژ گرنگترین پوستان که خاوهن مهترسین مهزنن ل مهیدانا سیاسی ئو دیپلوماسی دا ب ژیهاتوییهک مهزن ب دەست فه نائینه ئو د فأن خهباتان دا سەرکهتین باش تومار کرینه. ئەف که سایهتی به، دیپلوماتهک هیژایه، وهک یهک ژ ماموستایین چاره سەر کرنا کیشهیان دکاتین تهنگ دا هاتیه ناسکرن، کیشه چ نهرم یان هشک بن، ب ئاوايهک دی کیشهیین که وهک مهزنترین کیشه ئو گروگرفتان د مهیدانا خهباتا دیپلوماسی دا تینه ناسکرن.

نیونهری نوێ ئەمریکا ل ئێراقی یهک ژ وان که سایهتی یانه که گریډای نفشین شهری یه. نقشین که شهر ب چاقین خوه دیتنه ئو بینه بینهر. واته شهری فیتنام. دکاتی خوه دا وهک یهک ژ بالادهستین سەفارهتا ئەمریکا ل سایگون - پایتهختا فیتنام- بو، ئو 10 سال پشتی شکهستا فیتنامی وهکی دیپلوماتی تاییهت ژ بوی ئەرکین تاییهتی بهرهف وهلاتی هوندوراس ئ هاته ریکرن. تاییهت ژ بوی ب جی نائینا ئەرکین تاییهت ئو ل پیشی دیار کراو: بیسته هوی تیک دان ئو لاوازی یا بهرهی سیاسی چهپ ئو حکومهتین چهپ ل فی وهلاتی ئو ههروهسا ژ ل وهلاتین ئەمریکا نائین تیک.

ژ وان پوستان که سینگی خوه ژ بوی فی دیپلوماتی فه کری یه، پوستا سەفیری ئەمریکا ل نهتهوین یه کگرتی بویه، که تیگروپونتی ل دهمی ناماده کاری ئو دهست پیکرنا شهری ئێراقی سهر بهرهستی یا دانوستاندن ئو ههنگافین یهک ل دويف ههفین دگه ل وهلاتین که ل دژی شهری ئێراقی بونه کری یه. راوهستان ل جفاکا تهناهی یا نهتهوین یه کگرتی کارهک وهها ئاسان نه بویه. کاربدهست ئو دیپلومات یین پروفیشیونال دبیژن که وهکی کورئ یهک ژ گهمی فاین یونانی ئه و باشترین که سایهتی یه که بکاریت گروگرفت ئو راپرسان ب جی بینیت ئو ریکه چاره سهری ژ بوی وان بدوریت. "ئو گهلهک لیهاوتوره ژ پاول بریمهری. جون کابرایهکی بیرتیه، پاول بریمه ههمی تشتی د چارچوفا رهش ئو سپی دا دبینیت. جون دهرفتهان گهلهک ب باشی ناسدکهت." دیتن ریحارد هولبروک سەفیری بهری ل نهتهوین یه کگرتی، دکاتی دهسهلاتداری یا بیل کلینتونی ئو ههروهسا ژ نیونهری تاییهتی ئو ئەمریکا ل بالکان سهبارهت ب جون تیگروپونتی. ئه و- ریحارد هولبروک - وهسا پاول بریمهری ئو جون تیگروپونتی تینته بهرانبهر ههف.

سهروکئ وئ ی بهری ل کاتی دانوستاندین ناشتی ل پاریس ل 1971ئ د نابهرا ئەمریکا ئو باکورئ فیتنام، شالیاری پیشینی دهرقهی ئەمریکا هنری کیسینجیره. ئەف ل واشینگتون پوستی سهبارهت ب مافهروه "جون تیگروپونتی وهها دبیری:" بیرتیه ئو وردکاره. "ئەف کاره کتیرهک گرینگه ژ بوی دیپلومات ئو سیاسهتفان، که ههمل بهرهی مهحافهزه کاران ئو ههمل ژیل بهرهی دیموکراتان جهی ریزگرتنی ههیه. ئو ههردو ئالی سهبارهت ب لیهاوتوی یا جون تیگروووونتی هاودهنگین که ئه و

سەرکێشی گه‌می یا ئەمریکا ل ئێراق یه. ئەما ره‌وشه‌ك گه‌له‌ك شێلاویتر ل به‌ر چاف هه‌یه، ئو ئەو ژێ ته‌جروبه‌یا هوندوراسی یه.

ته‌رور ل هوندوراسی

ل پارێسی ناڤه‌را جون ئو کیسینجهری تیک دچیت، ده‌ما که ئەوی ب توندی ره‌خنه‌ ل کیسینجهری دگرت، که چما ماموستای سیاسه‌تا ده‌رفه‌ یا ئەمریکا رێک دایه‌ فیتنما باکور، ل ده‌ما پاشقه‌ کیشانا هیزین سه‌ره‌کی ئو هه‌روه‌سا هیزین ئەمریکای هیزین خوه‌ ل فیتنما باشور ب جی به‌یلت. ل په‌سه‌په‌ کتێشه‌که ئەمریکا دا ره‌خنه‌یا جون تیگروپونتی ل جه‌هی خوه‌ بۆ ئو مروف شیت بیژیت که دیتنا وی راست بویه. به‌لام به‌رسف ئو خه‌لاقێ که جون تیگروپونتی ژ کیسینجهری وه‌رگرت یان ژێ ب ئاویه‌که دی کیسینجهری ئەو ل سه‌ر هنده‌ک پوستین که خاوه‌ن گرینگێ نه‌بون جیگر کر. ئەف به‌رده‌وام بۆ هه‌تا کاتی هنگی که یه‌ک ژ هه‌فالین باش- ریحارد هولبروک-ی پیشنیارا پوسته‌ک گرینگ ل بن ده‌سه‌لاتداری یا جیمی کارته‌ری ئاراسته‌ی وی کر. پشی سه‌له‌کی ل 1981ئ دا سه‌روک کومار رونالد ریگان ئو وی- جون تیگروپونتی- سوز دان که " ئاگرێ کومونستان" ل وه‌لاتین ئەمریکا ناڤین به‌ته‌مرین. ل نیکاراگوا به‌ره‌ی چه‌پ "ساندینیستان" حکومه‌ت دکر، ل هوندوراس ئو ئیلسالفادور هیزین گه‌ریالیان ل دژی حکومه‌تی شه‌ره‌ک بێ وچان ددماندن. ئەف شه‌ره‌نه‌ بونه‌ هوی گه‌له‌ک کاره‌ساتان. ل هوندوراسی حکومه‌تی ئو هیزین جاشان ده‌ست ب دامه‌زراندنا " تیمین تایبه‌تی ژ بوی کوشتن" ئی کرن هه‌م ل هه‌مه‌به‌ر هیزین گه‌ریالا ئو هه‌م ژێ خه‌لکی سفیل. ل هه‌مه‌به‌ر سیاسه‌تا حکومه‌تین ئەمریکا ناڤین دژایه‌تی یه‌ک مه‌زن ل ناف جفاکی دا له‌ هه‌مه‌به‌ر سیاسه‌ته‌ک وه‌ها دا په‌یدا بو. ل وی کاتی دا- جه‌ک بینس- سه‌فیرێ ئەمریکا ل هوندوراسی یا کو ب چافی خوه‌ نه‌دیقی دیت. وی د نامه‌یه‌ک تایبه‌تی ژ بوی واشینگتون دیار کر که حکومه‌تا ناڤه‌ندی " ب تیمین تایبه‌تی" په‌یره‌و ژ سیاسه‌ته‌ک ره‌سمی دکه‌ت ژ بوی کوشتن ئو ژ ناڤه‌رنا که سایه‌تین سیاسی که ل دژی سیاسه‌تا حکومه‌تی نه‌. ئو وه‌ها دنقیسینیت" ته‌په‌سه‌ر کرن گه‌هیشتی یه‌ راده‌یه‌کی که ژ سنورین وی راده‌یا که مه‌ پیشین دکر ده‌رباز بویه. " جه‌ک بینس یه‌ک تشت ژ بیر کرې، ئەو ژێ کابرای که تازه‌ هاتیه‌ بۆ کوشکا سپی - رونالد ریگان- ئو فی کابرای - جون تیگروپونتی- ل به‌ره‌ ب هه‌ر ئاویه‌کی که هه‌بیت شالاڤا کومونستان ژ ناف به‌ن. ئو ئاخافتین جه‌ک بینس وه‌کی شه‌کروکی د ده‌فی مروفی دا بن د هاتن دیتن. ل په‌ی فی رونالد ریگانی کابرایه‌ک دی به‌ره‌ف هوندوراسی ری کر. ئو ئەف ژێ جون تیگروپونتی بۆ.

وژدانه‌کا ساف

ئەوی خه‌باتا خوه‌ د ناڤه‌را 1981-1985 ئ ب داوی ئانی. وه‌ها ژ بوی واشینگتون پوستی دبیژیت: " ئەز ل وی - هوندوراس- ده‌ری بوم. مه‌ هاریکاری کر کو ئەم گورانکاری د ده‌سه‌لاتا له‌شکه‌ری دا بکه‌ین ئو بگوه‌رن بو ده‌سه‌لاته‌ک سفیل. ئەف ته‌نیا ل بن چاڤدیری یا من دا که‌ته‌ واقعی. ئو ژ هنگی پێ فه‌هه‌تا ده‌سه‌لاتداری یا فان وه‌لاتان هاتیه‌ گورین ئو ده‌سه‌لاتدارین دیوکراتین نو که ریفه‌به‌ریا وه‌لاقی دکهن". ئو به‌رده‌وام دبیژیت که ئەوی هه‌رده‌م ره‌خنه‌ ل هیزین له‌شکه‌ری کریه‌ که کیماسی دکن د ریزگرته‌ مافی مروفی دا. له‌ورا ژێ ئەز دشم بیژم که " من وژدانه‌ک پاک ئو ساف هه‌یه". ئەو دبیژیت که به‌ری کو "سناتا" ئەمریکی وی ژیهاتی پوستا سه‌فیرێ ئەمریکا ل نه‌ته‌وین یه‌کگرتی بییتت ئو دیار بکه‌ت ئەوی هه‌می به‌لگه‌نامه‌یین نوی ئو که‌فن ب هویری خواندن. ژ به‌ر کول کومیسونا سناتا ئەمریکا ژ بوی گه‌له‌ک ژ نه‌ندامین کومیسوین رابوردویا وی گه‌له‌ک گرینگ بویه ئو ئەوان شک د خاوینی یا که‌سایه‌تی یا وی دا هه‌بونه. به‌لام ده‌ما که ئەمریکا د 11 ئه‌یلوێ 2001ئ که‌ته‌ به‌ر شالاڤا ته‌رورێ هه‌می تشت ژ بوی دیار کرنا وی ژ بوی نیونه‌ری ئەمریکا ل نه‌ته‌وین یه‌کگرتی ب داوی

هات. ئەمريکا ئىدى پيويستى ب كابر ايه كى هه بو كه ل ناف ديوارين نه تهوين يه كگرتي مل كه چ نه بيت نو مل كه جى نه كه ت، بهلكو ديوارين قالدندين كه ل دژى ئەمريكا نه ل ناف نه تهوين يه كگرتي دا به ژينيت، نو كه سايه قى يه ك ليها تو، دوپر بين نو تيز بين بيت. بهلام سه رهايي قى ژى ديسان ساليڭ خه باتا وي ل هوندوراسى هه رتم ل دويف وي تين. چونكه راستى هه مى نه كه تينه سه ر ميژى، وه ها ره خنه گر دده نه ديار كرن.

وه كى "Sheif" ه كى ئەمريكى ل هوندوراس، ئەمريكا ب تيزكى 77 مليون دولاران د ناھهرا ساليڭ 1981-1984ئى هاريكاري له شكهري پيشكيشى هوندوراس كر. كه به شهك مه زن ژ قى پاره ي ب ريكا جون نيگروپونتي قه راسته وخوه ئاراسته ي سه رو كى هيزين له شكهري نو بهرپرسي پيشين ئى هيزين پاراستنا هوندوراسى "ژنه رال گوستاف ئەلقاريز مارتينز"² هاتيه كرن. ئەف كابر ايه وه كى گه لك ژ ديكتاتورين وه لاتين ئەمريكا نافين ل خواندنگه ها "School of the America" ل "فورت بيننگ ل ئەمريكا هاتيبي په روه رده كرن. ئەف ب هاريكاريه ك تيزيك د گه ل ئەمريكى يان، يه ك ژ پرتسترين هيزين ب نافي "به تاليونا 3-16"³ دا دمه زرينيت. ئەمريكا بهرپرسي يا په روه رده كرن نو هاريكاري يا مادي يا قى به تاليوني ل سه ر شان بو. ئەف ل گه لك نامه نو دو كومينتين كه ژ ئالى روژنامه نو گو فارين وه كى: Baltimore Sun, New York "review of the books" قه هاتينه قه كولين نو وه كى به لگه نامه ژ بوى كوميسيونا پاراستنا راستى يان ل هوندوراسى قه ل سالا 1994ئى هاتيه ناماده كرن. ل بن سه رو كاتي يا ژنه رال گوستاف ئەلقاريز مارتينز سه دان كه س ژ هاوه لاتي بين هوندوراس، تاييه قى نه وين كه ل دژى سياسه تا حكومه تا هوندوراس بين هاتن كوشتن هه روه سا ژى دو هاوه لاتين ئەمريكى. جون نيگروپونتي ل هه مبه ر سناتا ئەمريكا وه ها دايه خويان "هه تا قى روژى ژى نه ز باوه ر ناكه م كه تيمه ك وه ها هه بويه".

نپشانه ك نه باش

نيگروپونتي خوه هاوه دهنگ نابنيت ل گه ل راپورا كه سى.ئەى. ئىچ يا ئەمريكى سه باره ت ب وه لاتين ئەمريكا نافين نامده كريه. راپور ب خوه ره خنه ل سياسه تا ئەمريكا د وان سالان د دگريت كه ئەف راپور د سالا 1998ئى دا هاتيه وه شان. راپور دگه هيته قى به سقى "هيزين له شكهريين هوندوراسى سه دان كه س ژ ساليڭ 1980يان پى قه كوشتينه كه ئەف ژى هه ره شه يه ك ل دژى مافى مروفي يه، نو پرائى يا قان كوشتنان ژى هه مى خاوه ن ديتن نو بريارين سياسى بونه نو ب فه رماني ره سميين حكومه تا هوندوراسى هاتينه كوشتن". بهلام نافين ديپلوماتين كه ئەف راپورته نه ناماده كرينه هاتينه فه شارتن. پشتى كو نيگروپونتي سالان وه كى سه فير ل وه لاتين مه كزيك، فيليپين، هوندوراس نو هتد خه بات كرى يه، ديسان سناتا ئەمريكى ب پيويست د زانى كه بريارا متماني ل سه ر هه لېژارتنه كه سايه قى يا وي بده ت ژ بوى پوستا سه فيرئ ئەمريكا ل ئيژاقي. ل جقينا كوميسيونا سناتا ئەمريكا هنده ك ئەندامين سناتا ئەمريكى دخواستن كه زانبارين پتر سه باره ت ب كاره ساتين هوندوراس نو وه لاتين ئەمريكا نافين ب ده ست قه بينن. بهلام ئەف زانبارينه هه مى هاتن هندا كرين، هه روه كى ل سه ر روپى ئەردى نه مابن، تاييه قى زانبارين سه باره ت ب "به تاليونا 3-16" كه په روه رده كرنا وان ل سه ر ئەستوي ئەمريكا بو. ئەف بويه هوى گه لك ره خنه يان تاييه قى ژ لايي ريكنخراوا جيھاني يا مافى مروقان قه. نه وه ها دده ن ديار كرن:

¹ بهرپرسي پوليسان ل ئەمريكا

² Gustav Alvarez Martinez

³ به تاليونه ك كه تاييه ت بوى ژ بوى كوشتنا مروقان سياسى ل دژى سياسه تا حكومه قى، تاييه قى سياسه تانين شيوعى

" ده ما که نیگروپونتی سه فیری ئەمریکا بول هوندوراسی ، کاتی که هاوه لاتیین هوندوراسی د هاتن کوشتن نو دکه تن بهر شالاڤا هیژن له شکهری ئەوی بهری/سهری خوه بو لای دی فه دزفراند. نو ئەف جهی سه رسومان یه ، کا دی نوکه سهروک جورج بوش چ سیگنالی ژ بوی ریکخراوین مافی مروفی هنیریت."

هف بابه ته ژ لای :

سهردار شریف سندی فه هاتیه وه رگیران ژ دانمارکی بو کوردی د گه لک هندهک ده ستکاریین ته کنیکی.
ژ روژنامه یا politiken یا دانمارک یه کشمه بهروار 27.06.2004 ی هاتیه وره گیراند.

